

„Čo je Božie..., čo je cisárovo“ alebo o politickej teológii, moci a obrodení národov

Agnieszka Stelmachová

26. apríla 2022 ✝ Cirkev Spoločnosť

„Ani vojenská sila štátu, ani diktatúra šable nemôžu dať dostatočný impulz na obrodu Európy, ale mohla by to dokázať iba veľká náboženská premena,“ napísal významný ultramontanista 19. storočia Juan Donoso Cortés v liste pruskému veľvyslancovi v Španielsku. „Učiteľ kontrarevolúcie“ a „otec Syllabu“ (Syllabus omylov, zriedk. Zoznam modernistických omylov, lat. *Syllabus errorum modernorum*, dokument vydaný pápežom Píom IX. 8. decembra 1864, pozn. red.), kedysi presvedčený liberál, „otvorený katolík“ – po hlbkej vnútornej premene predniesol fenomenálnu prednášku o tom, čo je to moc.

Zdroj: wikimedia commons

Španielsky markíz, politický mysliteľ, právnik, politik a diplomat bol svedkom násilných revolúcií, ktoré otriasli starým kontinentom, a neuveriteľného šírenia rôznych bludov v spoločenskom živote a v Cirkvi. Podľa neho všetky tieto „omyly“ majú svoj koreň v „*popieraní existencie hriechu a Prozreteľnosti*“. Možno ich prekonať „*zachovávajúc nemenný hierarchický poriadok, ktorý založil Boh – v srdci prírody*“. Iba „nadprirodzený poriadok“, ktorý vládne nad „prirodzeným poriadkom“, v ktorom viera vládne nad rozumom, milosť nad slobodnou vôľou a Prozreteľnosť nad štátom – je to však poriadok, ktorý sa napokon rovná nadvláde Boha nad človekom – môže zachrániť celé spoločenstvá pred hrôzami, ktoré je človek schopný napáchať. Preto najmä pred katolíckou Cirkvou stojí obrovská úloha.

Dejiny sa točia v kruhu – od veľkého sporu medzi pápežom Gregorom VII. a cisárom Henrichom IV. v Európe v 11. storočí o tom, čiá moc stojí vyššie: cisárova alebo pápežova, dospel právnik žijúci v 19. storočí po ôsmich búrlivých storočiach k záveru, že jediným faktickým vládcom je Boh a že ľudia by mali vzťahy vo všetkých spoločenstvách usporiadať tak, aby sa opierali predovšetkým o božské a prirodzené právo, ktoré je univerzálne, nadčasové a nemenné.

Každá dôležitá politická otázka obsahuje dôležitú teologickú otázku

V eseji o katolicizme, liberalizme a socializme, uverejnenej v Barcelone v roku 1851, Donoso Cortés jasne hovorí, že „v každej dôležitej politickej otázke je vždy obsiahnutá dôležitá teologická otázka“. Potvrdzuje to aj „otec anarchizmu“ Pierre-Joseph Proudhon, ktorý píše: „Je udivujúce, ako pri každom politickom probléme vždy narazíme na teológiu.“ Na druhej strane Cortés pripomína, že niet divu, pretože teológia je vedou o Bohu, „oceánom, ktorý obsahuje a zahŕňa všetky veci“.

Španiel brilantne vysvetľuje filozofické zákutia, základné otázky pre akoby rozlúštenie podstaty vecí – ešte stále nie úplne prečítané. „Ved' ony všetky jestvovali,“ vysvetľuje, keď hovorí o všetkom, čo nás obklopuje, „v Božej mysli pred ich stvorením a všetky v nej zostávajú po stvorení, pretože ak ich Boh stvoril z ničoho, dal im aj poriadok podľa modelu, ktorý je v Ňom od večnosti.“

Všetky sa tam nachádzajú dokonalým spôsobom, podľa ktorého účinky závisia od príčin, dôsledky od princípov, odlesky od svetla, formy od archetypov. V Ňom je aj širé more, rozkvitajúce pláne, harmónia nebeských telies, nádhera svetov, žiara hviezd, veľkoleposť nebeskej oblohy. V Ňom sa nachádza rozmer, hmotnosť a počet všetkých vecí a všetky veci v Ňom majú svoj počiatok s počtom, hmotnosťou a rozmermi. V Ňom majú svoj prameň neporušiteľné a absolútne zákony všetkých bytostí. Všetko, čo žije, má v Ňom svoje zákony: stromy zákony vegetácie, všetko, čo sa hýbe, zákony pohybu; čo má citlivosť, zákony cítenia, čo má inteligenciu, zákony inteligencie; čo má slobodu, zákon slobody.

Takto je možné povedať bez toho, aby sme upadli do panteizmu, že všetky veci sú v Bohu a že Boh je vo všetkom.

Ľudia blúdia, pretože sa vzdávajú od pravdy o podstate vecí...

Na týchto základoch autor majstrovských rétorických prejavov vysvetľuje, prečo ľudia tak veľmi blúdia – a prečo čím viac sa vzdávajú od Boha a prirodzeného poriadku, tým viac sa nedokážu ani len zďaleka priblížiť k raju na zemi, ktorý by im potenciálne mohol poskytnúť vytúžené šťastie.

Napokon, vychádza z jednoduchého princípu, že ak sa vzdávame od Boha, ak znevažujeme vieru, *de facto* sa vzdávame od pravdy o podstate vecí. A vytvorené inštitúcie – založené na chybných základoch – nemôžu uspokojiť ľudské túžby. A napriek proklamovaným heslám o pokroku sa spoločnosti namiesto toho, aby smerovali k potenciálne lepšiemu svetu, prepádajú stále hlbšie do temnoty, z ktorej sa chceli oslobodiť.

S odvolaním sa na mnohých mysliteľov od antiky až po súčasnosť Donoso Cortés, nasledujúc bezbožného Rousseaua, zakladateľa „spoločenskej zmluvy“, píše, že „Žiadny štát nebol nikdy založený bez náboženstva.“ Dokonca aj Voltaire – „patrón ateistov a revolucionárov“ – vo svojom *Traktáte o tolerancii* pripúšťa, že „tam, kde existuje spoločnosť, je náboženstvo absolútne nevyhnutné“. Lenže toto „náboženstvo“ môže byť – podľa neho – súborom hlboko zdegenerovaných názorov, ktoré spochybňujú a popierajú existenciu poriadku vecí. Sú popretím Pravdy, Dobra a Krásy.

Všetky idey týkajúce sa moci – od najmenšieho spoločenstva, akým je rodina, až po čoraz zložitejšie spôsoby organizácie štátu, zákony upravujúce poriadok v krajine i vo svete, ktoré majú de facto zabezpečiť poriadok – nás buď približujú k Pravde, ktorú nám zjavil Boh, alebo nás od nej vzdávajú.

Donoso Cortés to vynikajúco vyjadril vo svojej eseji o liberalizme, v ktorej upozornil na istú závislosť. Keď totiž v krajine stúpne „náboženská teplota“, klesne „politická teplota“ a nie je potrebné zavádzať množstvo represívnych zákonov alebo siahnuť po silových zbraniach. Ak je to naopak, tí, ktorí sú pri moci, sa snažia regulovať čo najviac záležitostí, čím drasticky obmedzujú slobodu jednotlivca a postupne zavádzajú tyranu.

„Otec kontrarevolúcie“ poznamenáva, že *„Oslabenie viery, ktoré má za následok oslabenie pravdy, nevedie len k oslabeniu ľudskej inteligencie, ale nepochybne aj k jej skaze. Milosrdný a spravodlivý Boh previnilým intelektom odoprie pravdu, ale neodoprie im život; odsúdi ich na omyl, ale nie na smrť.“*

„Inteligentní neveriaci“ môžu zariadiť peklo na zemi. Boh im predsa neodňal inteligenciu, ale dovolil im upadnúť do omylu. *„V miere, v akej im Boh upiera alebo dáva vieru, odníma im alebo dáva pravdu. Nedáva ani neodníma im rozumovú schopnosť. Inteligencia neveriaceho môže byť ohromujúca, kým u veriaceho len priemerná. Ale kým u neveriaceho je veľká ako priepasť, u veriaceho je svätá ako svätostánok: u neveriaceho prebýva omyl, u veriaceho pravda. V priepasti spolu s omylom prebýva smrť, vo svätostánku spolu s pravdou prebýva život.“*

Významný katolícky mysliteľ dospel k záveru, že niet nádeje pre spoločnosti, ktoré opustia „kult pravdy a zvolia si modloslužbu mysle“.

Inteligencia nestačí, je potrebná múdrosť!

Vychádzajúc z predpokladu, že všetky tvrdenia o autorite, spoločnosti a vláde sa vzťahujú na Boha, uvádza: *„Kto nechápe, že keď hovorí o čomkoľvek, nepriamo hovorí o Bohu, a keď hovorí o akejkoľvek vede, nepriamo hovorí o teológii, môže si byť istý, že od Boha nedostal nič iné než intelekt, ktorý je pre človeka absolútne nevyhnutný. Intelekt predsa neznamená múdrosť a môže ľahko prispieť k čoraz väčšiemu zotročovaniu ľudí, slúžiť čoraz sofistikovanejším metódam uplatňovania moci. Múdrosť zasa vedie spoločenstvá správnym smerom, ale vyžaduje si skrotenie žiadostivosti...“*

„Nechám vám cisára a beriem Jupitera“

Ježiš Kristus svojím príchodom na svet spôsobil obrovskú revolúciu. Začal učiť nové učenie, ktoré v očiach vtedajších „svetských“ ľudí bolo považované za bláznovstvo. Pyšných nazval pyšnými a pokrytcov pokrytci. *„Bol taký bezcitný, že radil chudobným, aby boli trpezliví,“* ironicky poznamenáva Cortés, *„aby ich potom zosmiešnil, keď ich nazval blahoslavenými (...), keď odsúdil smilstvo a cudzoložstvo, jedol chlieb so smilníkmi a cudzoložníkmi. Jeho závistlivosť bola taká veľká a jeho myšlienky také chudobné, že pohrdal učenými a múdrymi a rozprával sa s rybármi a prostými ľuďmi.“*

Kristus bol „pyšný človek“, ktorý seba nazval „pánom zeme, mora a nebies“. Bol to „pokrytec“, ktorý dokonca umýval nohy biednym rybárom. Odsúdil pracovitú Martu a vyzdvihol nečinnosť Márie. Z nejakého dôvodu ho „dav nasledoval, zástupy ho zbožňovali“. To všetko začalo znepokojovať rímskeho guvernéra, ktorý mal na starosti zabezpečenie mieru v ríši a majestát náboženstva. Veci zašli príďaleko... Dav takmer vyhlásil Ježiša za kráľa. „Ten, kto hovoril a robil takéto veci, musel zomrieť za ľud,“ píše španielsky politik a právnik. Tu sa začala hľadať ani nie tak vina, ako skôr odôvodnenie obvinení, ktoré bolo potrebné „riadne preukázať“.

Keď sa ho pýtali na jeho postoj k daniam, Kristus dal prekvapujúcu odpoveď: *„Dajte Bohu, čo je Božie, a cisárovi, čo je cisárovo“*, čo znamenalo: *„Nechám vám cisára a beriem Jupitera.“* Ježiš potvrdil svoje slová pred Pilátom a veľkňazom a zdôraznil, že je *„Boží syn a jeho kráľovstvo nie je z tohto sveta“*. A čo sa stane? Kaifáš žiada Ježišovu smrť. Pilát – jeho prepustenie. Prvý z nich posudzoval Ježišov prípad z náboženského hľadiska, ten druhý – ako sekularista – z politického hľadiska. *„Pilát nemohol pochopiť,“* píše Donoso Cortés, *„čo má štát spoločné s náboženstvom, cisár s Jupiterom, politika s teológiou. Kaifáš, naopak, vedel, že nové náboženstvo otrasie štátom, že nový boh zhodí z trónu cisára a že politická otázka tesne súvisí s teologickou otázkou.“*

Dav však inštinktívne zmýšľal ako Kaifáš a kričal: *„Ukrižuj ho! Ukrižuj ho!“* Na druhej strane Pilát – ako „model skorumpovaných sudcov“ – *„obetoval Spravodlivého zo strachu, a vydal Ježiša pospolitému hnevu a svoje svedomie sa pokúšal očistiť umývaním rúk“*. Potupovaný a urážaný Bohočlovek visel na kríži a tam odovzdal svojho ducha. Všetko na chvíľu zastalo, ale potom sa diali veci, ktoré ľudské oko ešte nevidelo: ohavnosť spustošenia v chráme, sionské matky preklínajúce svoju plodnosť, otvorené hroby, vyľudnený Jeruzalem, múry zrovnané so zemou, jeho ľud rozptýlený po svete a svet vo vojne. Bolo počuť divoké škanie rímskych orlov. Rím bol bez cisárov, bez bohov. Mestá boli opustené, až kým sa neobjavili králi, ktorí sa klaňali krížu – znameniu potupy.

„Čo je príčinou týchto veľkých zmien a zmätkov? Čo je príčinou tohto spustošenia a kataklizmy? Čo to všetko znamená? Čo sa deje?“ pýta sa Španiel. A odpovedá: *„Nič, iba noví teológovia ohlasujú svetu novú teológiu“* uzatvára.

„Cez katolicizmus vstúpil poriadok do života človeka a cez človeka do ľudskej spoločnosti. (...) Katolícka dogma bola kritériom všetkých vied, katolícka morálka kritériom činnosti a láska kritériom citov. (...) Poriadok prešiel z náboženského sveta do morálneho sveta a z morálneho sveta do politického sveta. Tí vládcovia, ktorí „založili svoju zvrchovanosť na ľudských základoch, vládli sami pre seba a vládli silou“, skresľujúc podstatu moci.“

Vďaka Kristovi, ktorý prišiel do tohto slzavého údolia, ktorým je zem, vďaka jeho umučeniu a vzkrieseniu „človek prestal byť otrokom človeka“. Biskupi pomazávajú katolíckych vládcov slovami: *„Vezmi toto žezlo ako symbol tvojej svätej vlády, aby si ním posilňoval slabého, podržal nestáleho, napomínal blúdiaceho a dobrého viedol po ceste spásy. Vezmi toto žezlo ako symbol božskej spravodlivosti, ktorá dobrého vedie a zlého trestá: z neho sa nauč milovať spravodlivosť a nenávidieť nepravosť.“*

To je idea spravodlivej autority. Tí, ktorí to nechápu a dištancujú sa od tejto veľkej povinnosti, cti a tiež bremena, smerujú do temnoty a vedú za sebou ostatných. Pán Ježiš povedal: *„Viete, že vládcovia národov panujú nad nimi a mocnári im dávajú cítiť svoju moc. Medzi vami to tak nebude. Ale kto sa medzi vami bude chcieť stať veľkým, bude vaším služobníkom. A kto bude chcieť byť medzi vami prvý, bude vaším sluhom. Ako ani Syn človeka neprišiel dať sa obsluhovať, ale slúžiť a položiť svoj život ako výkupné za mnohých“* (Mt 20,25–28).

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/co-je-bozie-co-je-cisarovo-alebo-o-politickej-teologii-moci-a-obrozeni-narodov/>